

Kuntaliiton
VERKKOJULKAISU

Kuntalainen keskipisteenä

– kuntademokratian kehittämisen suuntaviivat selkosuomeksi

Sisältö

Lukijalle	3
Sanojen selityksiä	4
1 Kunnat muuttuvassa maailmassa	6
1.1 Kunnan toiminta	7
2 Hyvä kunta syntyy päättäjien ja kuntalaisten yhteistyöllä	9
3 Kuntalaisia tarvitaan palvelujen kehittämiseen	12
4 Kuntalaisten kiinnostus on demokratian haaste	14
4.1 Kunta- ja eduskuntavaalit samalle vuodelle	14
4.2 Kunnissa tarvitaan luottamusta, selkeää työnjakoa ja hyvää johtamista	15
4.3 Luottamushenkilö toimii kuuntelijana ja päättäjänä	16
5 Haasteena monipuolisten osallistumiskeinojen turvaaminen	18
5.1 Tarvitaan lisää osallistumisen keinoja	18
5.2 Kuntalaiset asiantuntijoina palvelujen kehittämisessä	19
5.3 Kansalaisjärjestöt kumppaneiksi kunnan kehittämiseen	20
6 Kuntademokratia kunnan yhtiöissä ja kuntaliitoksen jälkeen	21
6.1 Kuntademokratian toimittava myös kunnan yhtiöissä	21
6.2 Kuntaliitoksissa tärkeää kehittää lähidemokratiaa	21
7 Viestintä ja avoin tieto ovat edellytyksiä osallistumiselle	24
7.1 Viestinnän selkeäkielisyys helpottaa asiointia	24
7.2 Avoin tieto luo uudenlaista demokratiaa	25
8 Eri-ikäiset kuntalaiset rikastuttavat kuntayhteisön toimintaa	26
8.1 Aktiivinen kuntalaisuus syntyy jo koulussa	26
8.2 Eri-ikäiset kuntalaiset haluavat vaikuttaa omaan elämänlaatuunsa	26
8.3 Erilaiset kuntalaisryhmät rikastuttavat päätöksentekoa	27
8.4 Monilukutaito – taito ymmärtää ja tuottaa tietoa eri tavoin	28
9 Lopuksi	30

Lukijalle

Suomen Kuntaliitto on kaikkien Suomen kuntien ja kaupunkien yhteinen järjestö. Sen asiantuntijat tukevat kuntien toimintaa ja kehittävät yhdessä kuntien kanssa palveluja asukkaiden hyväksi.

Kuntaliitto toivoo, että myös asukkaat osallistuvat oman kunnan kehittämiseen. Asukkaat voivat osallistua muun muassa äänestämällä vaaleissa ja käymällä erilaisissa yleisötilaisuuksissa. Asukkaat voivat myös olla yhteydessä kunnan luottamushenkilöihin ja viranhaltijoihin ja kertoa näkemyksiään kunnan kehittämisestä.

Tämä asiakirja on Suomen Kuntaliiton julkaisu. Kuntaliitto haluaa muistuttaa, että jokaisen osallistuminen on tärkeää. Nuoret kuntalaiset tulevat äänestysikään ja ottavat yhä enemmän osaa yhteisten asioiden hoitamiseen. Kuntiin muuttaa uusia asukkaita myös ulkomailta toisenlaisista oloista. Tämä opas on myös heitä varten.

Osallistumisen keinoja tulee koko ajan lisää. Tässä asiakirjassa käsitellään kuntalaisten osallistumisen ja kuntien itsehallinnon tulevaisuutta.

Sanojen selityksiä

Perustuslaki

Perustuslaki on muiden lakien, hallinnon ja yhteiskunnallisen toiminnan perusta. Perustuslaissa turvataan Suomessa asuvien perusoikeudet. Se sisältää myös säännökset valtion hallinnosta. Mikään muu laki ei saa olla ristiriidassa perustuslain kanssa.

Perustuslaki selkosuomeksi on
Papunetin verkkosivuilla osoitteessa:
www.papunet.net/selko_vanha/tietoa/lait-ja-saannot/perustuslaki/

Demokratia

Demokratia tarkoittaa kansanvaltaa, yhdessä päättämistä. Demokratiassa kansalla on oikeus vaikuttaa ja osallistua päätöksentekoon yhteisistä asioista.

Edustuksellinen demokratia
Edustuksellinen demokratia tarkoittaa sitä, että kansalaiset valitsevat keskuudestaan edustajat päättämään yhteisistä asioista.

Suora demokratia

Suorassa demokratiassa kansalaiset päättävät asioista suoraan, esimerkiksi kansanäänestyksellä.

Kuntalaki

Kuntalaki on Suomen kuntien toimintaa säätelevä laki. Se määrittelee, miten kunnan hallinto ja talous on järjestettävä. Kuntalaissa säädetään myös siitä, miten päätökset kunnissa tehdään.

Kunnat ja kaupungit

Suomessa on vuonna 2015 yhteensä 317 kuntaa. Mikä tahansa kunta voi nimetä itsensä kaupungiksi. Yleensä suurimmat kunnat ovat kaupunkeja.

Kunnan itsehallinto

Kunnan itsehallinnon perusajatus on se, että kunnan asukkaat hoitavat itsenäisesti yhdessä kunnan yhteisiä asioita.

Luottamustoimi

Luottamustoimi on henkilölle annettu tehtävä, joka sisältää vallan päättää asioista yhdessä muiden luottamushenkilöiden kanssa. Luottamustoimi ei ole vakituinen työ.

Luottamushenkilö

Luottamushenkilö on luottamustoimeen valittu henkilö. Kunnissa luottamushenkilöitä ovat kunnanvaltuutetut ja kunnanhallituksen, lautakuntien ja johtokuntien jäsenet.

Kansalaisjärjestö

Kansalaisjärjestö on kansalaisten perustama järjestö, joka on riippumaton valtiosta, kunnista tai muista virallisista organisaatioista. Suomalaiset kansalaisjärjestöt ovat yleensä yhdistyksiä.

Kuntaliitto

Kuntaliitto on kaikkien Suomen kuntien ja kaupunkien yhdistys, joka kehittää kuntien palveluja ja edustaa kuntia, kun niitä koskevia lakeja valmistellaan.

1 Kunnat muuttuvassa maailmassa

Miten luodaan parhaat edellytykset kunnille menestyä muuttuvassa maailmassa?

Kuntademokratialla tarkoitetaan kansanvaltaa kunnissa.

Kuntademokratiaan kohdistuu tällä hetkellä useita haasteita.

Kuntalaiset esimerkiksi äänestävät kuntavaaleissa vähemmän kuin ennen, ja puolueiden on vaikea saada ehdokkaita kuntavaaleihin.

Kuntien hallinto on myös monimutkaisempi kuin ennen.

Kuntalaiset eivät aina tiedä, miten he voivat vaikuttaa kunnan asioihin.

Tulevaisuudessa kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja aletaan järjestää suurilla alueilla.

Onkin hyvä kysyä, mitkä ovat tällöin kuntalaisten mahdollisuudet vaikuttaa omiin palveluihinsa.

Kuntalaiset tarvitsevat lisää mahdollisuuksia vaikuttaa suoraan päätöksiin ja niiden valmisteluun.

Tällaisia suoran vaikuttamisen muotoja ovat esimerkiksi vanhus- ja vammaisneuvostot ja kunnan yhteistyö kansalaisjärjestöjen kanssa.

Demokratian vahvistamiseksi tarvitaan myös ajattelun muutosta. Kansalaisten osallistuminen ja vaikuttaminen täytyy nähdä toimintana, joka osaltaan kehittää koko yhteiskuntaa. Toimiva kuntademokratia saa kansalaiset innostumaan yhteiseen päätöksentekoon kunnissa.

Demokratian kehittäminen on jatkuvaa työtä. Viime vuosina kunnissa on tapahtunut paljon myönteistä kehitystä. Tällä asiakirjalla Kuntaliitto rohkaisee kuntia kehittämään demokratiaa entisestään. Kutsumme myös valtionhallintoa sekä poliittisia ja kansalaisjärjestöjä mukaan yhteiseen kehittämistyöhön. Kuntademokratian kehittäminen lähtee kunkin kunnan omista tarpeista ja olosuhteista.

Osallistumisen keinot kunta voi itse valita.

Hyviä ratkaisuja saadaan aikaan, kun eri toimijat ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja tekevät yhteistyötä. Siksi tarvitsemme kuntalaisten, päätöksentekijöiden ja hallinnon sekä järjestöjen ja yrittäjien yhteistyötä ja yhteistä vastuunkantamista. Näin luomme parhaat mahdollisuudet kuntalaisille ja kunnille menestyä tulevaisuuden haasteissa.

1.1 Kunnan toiminta

Suomi jakautuu kuntiin ja kaupunkeihin. Suomessa kunnat ovat erikokoisia. Kunnan pinta-ala voi olla suuri tai pieni. Kunnassa voi myös olla paljon tai vähän asukkaita. Kuntien ja kaupunkien tehtävät ja hallinto ovat samanlaisia, mutta kunnan koko vaikuttaa siihen, miten palvelut järjestetään.

Kuntien tehtävät

Kuntien tehtävänä on järjestää asukkaille monia palveluita. Jotkut palvelut on määrätty laissa ja osa on vapaaehtoisia tehtäviä. Esimerkiksi lasten päivähoito, koulut, ikäihmisten palvelut sekä

sosiaali- terveydenhuolto ovat kunnan lakisääteisiä tehtäviä. Ne kunnan on hoidettava itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa. Vapaaehtoisia tehtäviä ovat esimerkiksi liikuntapalvelut. Niitä kunta järjestää siinä laajuudessa, miten valtuusto asiasta päättää.

Kunta kerää asukkailta veroja, joilla kunnan palvelut maksetaan. Kunnat saavat myös valtionosuuksia eli rahaa valtiolta palvelujen järjestämiseen.

Kuntien hallinto

Valtuusto käyttää kunnassa ylintä päätösvaltaa. Asukkaat valitsevat valtuuston jäsenet kuntavaaleissa neljäksi vuodeksi kerrallaan. Valtuuston jäseniä kutsutaan valtuutetuiksi. Valtuustoon valitaan jäseniä sen mukaan, kuinka paljon kunnassa on asukkaita. Suuren kunnan valtuustossa on paljon jäseniä, pienessä kunnassa valtuutettuja on vähemmän.

Kunnanhallitus johtaa kunnan hallintoa ja vastaa kunnan käytännön toiminnasta. Se myös valmistelee valtuustossa käsiteltävät asiat ja vastaa siitä, että valtuuston päätökset toteutetaan. Valtuusto valitsee kunnanhallituksen jäsenet.

Lautakunnat vastaavat suurelta osin kunnan palvelujen järjestämisestä. Esimerkiksi opetuslautakunta vastaa kouluista ja rakennuslautakunta ohjaa ja valvoo rakennustoimintaa. Valtuusto valitsee lautakuntien jäsenet. Kunnissa on erilainen määrä lautakuntia.

Kunnanjohtajat ja kaupunginjohtajat ovat viranhaltijoita, jotka johtavat, valvovat ja kehittävät kunnan toimintaa. Valtuusto valitsee kunnanjohtajan tai kaupungeissa kaupunginjohtajan.

Valtuuston tehtävänä on myös huolehtia, että kuntalaiset voivat osallistua ja vaikuttaa kunnan kehittämiseen. Kuntalaisen osallistumisesta ja vaikuttamisesta säädetään perustuslaissa ja kuntalaissa. Kuntalaisten osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää muun muassa selvittämällä asukkaiden mielipiteitä ennen päätöksentekoa ja järjestämällä kunnallisia kansanäänestyksiä.

- **Kuntademokratiolla tarkoitetaan kansanvaltaa kunnissa.**
- **Myös tulevaisuudessa täytyy turvata kuntalaisten mahdollisuudet vaikuttaa omiin palveluihinsa.**
- **Kuntien tehtävänä on järjestää asukkaille monia palveluita. Jotkut palvelut on määrätty laissa ja osa on vapaaehtoisia tehtäviä.**

Terveystenhoito kuuluu kunnan tehtäviin.

---

2 Hyvä kunta syntyy päättäjien ja kuntalaisten yhteistyöllä

Miten turvataan kuntalaisten ja poliittisten päättäjien hyvä vuorovaikutus ja yhteistyö?

Kunnan asukkaiden itsehallinto on turvattu perustuslaissa. Kunnan itsehallinnon perusajatus on, että kuntalaiset hoitavat itsenäisesti yhdessä yhteisiä asioita. Kuntalaiset muodostavat kunnan, ja heillä on valta ja vastuu yhteisistä asioista. Jotta tämä perustuslain kohta toteutuu, kuntalaisilla täytyy olla erilaisia mahdollisuuksia vaikuttaa ja osallistua päätöksentekoon. Kuntalaisten tulisi myös käyttää näitä mahdollisuuksia.

Kunnissa yhteinen päätöksenteko perustuu poliittiseen päätöksentekoon, jossa yhdistyvät erilaiset arvot ja näkemykset. Kuntalaiset toimivat erilaisissa puolueissa tai sitoutumattomissa ryhmissä. Näin he voivat toimia kunnassa joko ylimpänä päätöksentekijänä eli

valtuutettuina tai muina luottamushenkilöinä. Luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden tehtävänä on turvata kuntalaisille monipuoliset tavat osallistua päätöksentekoon. Heidän täytyy myös pitää yhteyttä kuntalaisiin.

Kuntalaiset vaikuttavat kunnan toimintaan ja omaan elinympäristöönsä myös muilla tavoin. He toimivat yhä enemmän erilaisissa järjestöissä ja ryhmissä, joissa he voivat ajaa omia asioitaan. Näiden erilaisten ryhmien kokemusten ja ideoiden jakaminen ja kokoaminen on tärkeää kunnissa.

Tulevaisuuden kunta elää ja kehittyy yhteistyössä kuntalaisten ja heitä edustavien erilaisten ryhmien kanssa. Yhteinen hyvä syntyy yhteisellä tekemisellä. Kuntalaisten halu kantaa vastuuta lähiyhteisöstään vaikuttaa kunnan tulevaisuuteen.

Toimiva kuntademokratia on edellytys, jotta kunta voi säilyä elinvoimaisena ja kuntalaisilla olisi hyvä elämä kotikunnassaan.

Kunnan perustehtävä on mietittävä uudelleen

On tärkeää, että kunnilla säilyy mahdollisuus omaehtoiseen toiminnan kehittämiseen. Tämä tarkoittaa sitä, että kunnalla täytyy olla oikeus tehdä asioita tavalla, joka parhaiten sopii sille itselleen. Siksi myös demokratian vahvistamiseen liittyviä kokeiluja täytyy jatkaa.

Kunnalliseen itsehallintoon kohdistuu paineita, koska kunnan toimintaympäristö muuttuu entistä monimutkaisemmaksi. Viime aikoina kuntien toiminnassa on tehty paljon uudistuksia. Uudistusten tavoitteena on ollut, että kuntalaisten palvelut voitaisiin järjestää vieläkin paremmin.

Keskusteluissa on esitetty, että monet kuntien palvelut voitaisiin

järjestää yhtä kuntaa suuremmilla alueilla. Vaarana on, että kuntalaisten hyvinvoinnin edistäminen jakaantuu monelle järjestäjälle. Onkin perusteltua selvittää, miten kuntien tehtäviä voidaan parhaiten järjestää yhtä kuntaa laajemmalla alueella. Selvitys olisi tehtävä parlamentaarisesti eli tavalla, jossa kaikki puolueet ovat mukana. Jos kuntien palvelut järjestetään isolla alueella, hallinnon täytyy myös tällöin olla kansanvaltaista ja perustua demokraattisiin toimintatapoihin.

On myös ajankohtaista määritellä kuntien perustehtävä uudelleen. Kunta ei ole enää vain palvelujen järjestäjä. Sen tehtävänä on vastata alueen elinvoimasta ja kansalaisten hyvinvoinnista. Samalla muuttuvat myös kuntalaisten roolit ja velvollisuudet. On syytä keskustella, miten paljon kuntalaisen tulee itse kantaa vastuuta tarvitsemistaan palveluista ja mistä asioista vastaamme yhdessä.

-
- Kunnan asukkaiden itsehallinto on turvattu perustuslaissa. Kunnan itsehallinnon perusajatus on, että kuntalaiset hoitavat yhdessä yhteisiä asioita.
  - Kuntalaisilla täytyy olla erilaisia mahdollisuuksia vaikuttaa ja osallistua päätöksentekoon.

Kuntalaisten tulisi myös käyttää näitä mahdollisuuksia.

- On ajankohtaista määritellä kuntien perustehtävä uudelleen. On myös perusteltua selvittää, miten kuntien tehtäviä voidaan parhaiten järjestää yhtä kuntaa laajemmalla alueella.

Hyvä kunta syntyy kuntalaisten yhteistyöllä.

3 Kuntalaisia tarvitaan palvelujen kehittämiseen

Miten kuntalaiset saadaan aidosti mukaan asioiden valmisteluun?

Kunta on kuntalaisten muodostama yhteisö. Olivatpa kuntien tehtävät ja rakenteet tulevaisuudessa millaiset tahansa, kunta tarjoaa kansalaisille yhteisön, johon he kuuluvat.

Kuntademokratian tärkeimpiin asioihin kuuluu, miten kuntalaiset voivat osallistua asioiden valmisteluun.

Yhtä tärkeää on, että kuntalaiset ovat mukana palvelujen suunnittelussa ja vaikuttavat päätöksentekoon. Kuntalaisia tarvitaan ja he ovat voimavara, kun palveluita ja kunnan elinvoimaa kehitetään. Kuntalaisten oma tieto ja asiantuntemus arjesta luovat pohjan kuntalaisten oikealle ja vaikuttavalle toiminnalle.

Kuntalaiset haluavat edistää itselleen ja läheisilleen tärkeitä asioita. Kuntalaiset voivat itse parhaiten kertoa toiveistaan ja siitä, mitä tukea he tarvitsevat arjen elämäänsä.

Kuntalaisilta saa myös kokemuksia siitä, miten kunnan toiminnot ja palvelut toimivat. Kuntalaiset pystyvät parhaiten kertomaan epäkohdista sekä kehittämiskohteista kunnan toiminnassa.

Siksi kuntalaisten kokemusten täytyy välittyä asioiden valmisteluun, ja niiden huomioon ottaminen päätöksenteossa on tärkeää.

- **Kuntademokratian tärkeimpiin asioihin kuuluu, miten kuntalaiset voivat osallistua asioiden valmisteluun.**
- **Kuntalaiset voivat itse parhaiten kertoa toiveistaan ja siitä, mitä tukea he tarvitsevat arjen elämäänsä.**
- **Kuntalaisten kokemusten täytyy välittyä asioiden valmisteluun, ja niiden huomioon ottaminen päätöksenteossa on tärkeää.**

4 Kuntalaisten kiinnostus on demokratian haaste

Miten saamme kuntalaiset innostumaan äänestamisestä kuntavaaleissa?

Edustuksellinen demokratia tarkoittaa sitä, että kansalaiset valitsevat keskuudestaan päättäjät päättämään yhteisistä asioista. Valitseminen tapahtuu vapailla vaaleilla. Valtion asioita päättämään kansalaiset valitsevat kansanedustajat eduskuntaan. Kunnissa ja kaupungeissa kansalaiset valitsevat valtuutetut valtuustoon, joka päättää yhteisistä asioista. Kunnissa valtuusto valitsee hallituksen ja eri toimialoille lautakuntia, joilla on omalla alallaan valtaa päättää asioista.

4.1 Kunta- ja eduskuntavaalit samalle vuodelle

Kuntalaiset pitävät kuntavaaleissa äänestämistä edelleen tärkeimpänä vaikuttamiskeinona kuntansa asioihin. Tämä ei kuitenkaan välttämättä näy kuntalaisten innokkuutena käydä äänestämässä.

Erot äänestysaktiivisuudessa ovat suuria sekä kuntien välillä että suurten kuntien sisällä. Jotta demokratia toimisi kunnissa, on tärkeää, että kuntalaiset asettuvat ehdokkaaksi ja äänestävät vaaleissa.

Äänestysaktiivisuutta voidaan lisätä monilla keinoilla. Kuntalaisia on innostettu äänestämään erilaisilla tapahtumilla ja kampanjoilla. Kunnat ovat myös helpottaneet ennakkoon äänestämistä. Näitä keinoja kannattaa edelleen käyttää.

Tärkein asia on kuitenkin politiikan uskottavuus. Asioiden valmistelusta täytyy kertoa mahdollisimman avoimesti. Edustajien on oltava yhteydessä kuntalaisiin myös vaalien välillä.

Kunnat, puolueet, valitsijayhdistykset ja luottamushenkilöt voivat omilla toimillaan tehdä kunnan toimintaa ja päätöksentekoa kiinnostavammaksi.

Tulevaisuudessa kuntavaalit ja eduskuntavaalit järjestetään huhtikuun kolmantena sunnuntaina.

Tästä päivästä halutaan vakiinnuttaa virallinen äänestyspäivä.

Samalla uskotaan, että se voisi myös lisätä äänestysaktiivisuutta.

Kuntavaalit ja eduskuntavaalit järjestetään kuitenkin eri vuosina.

Pidemmällä tähtäimellä olisi harkittava sitä, että kuntavaalit ja eduskuntavaalit järjestettäisiin aina yhdessä samana vuotena.

Samaan aikaan järjestettävät vaalit voisivat lisätä äänestysaktiivisuutta.

Eri vaalien siirtäminen samalle vuodelle vaatii huolellista valmistelua, jossa kaikkien puolueiden täytyy olla mukana.

Kunta voi järjestää kansanäänestyksiä, joissa kysytään kuntalaisilta mielipidettä johonkin kunnan kannalta tärkeään asiaan.

Kuntavaalien äänestysintoa voisi lisätä se, että neuvoa-antavia kansanäänestyksiä järjestettäisiin kuntavaalien yhteydessä.

Nykyisin kansalaiset hoitavat jo monia asioita

sähköisesti verkossa internetin välityksellä.

Olisi tärkeää, että kansalaiset voisivat äänestää kaikissa vaaleissa myös verkon kautta nettiäänestyksessä.

Nykyiset äänestystavat tulisi kuitenkin säilyttää.

Nettiäänestys ei saisi korvata kokonaan nykyisiä äänestystapoja.

Nettiäänestyksellä edistettäisiin erityisesti vammaisten henkilöiden ja ulkomailla asuvien suomalaisten osallistumista äänestyksiin.

Nettiäänestys voisi lisätä myös nuorten äänestysintoa.

Nettiäänestyksen onnistuminen edellyttää, että kansalaiset luottavat järjestelmään.

4.2 Kunnissa tarvitaan luottamusta, selkeää työnjakoa ja hyvää johtamista

Toimiva demokratia kunnissa

luo edellytykset hyvälle päätöksenteolle.

Yhdessä linjatut tavoitteet, luottamus, selkeä työnjako ja rehti toiminta takaavat, että päätöksenteko toimii.

Edustuksellisen demokratian tehtävänä on varmistaa, että eri ryhmien ääni kuuluu eikä ratkaisuja tehdä vain vahvempien ehdoilla.

Kuntien toiminnassa tapahtuvat muutokset voivat johtaa vaikeisiin ongelmiin,

joihin luottamushenkilöt joutuvat etsimään ratkaisuja. Kun päätettävät asiat ovat entistä vaikeampia, vaaditaan sitoutumista yhdessä tehtyihin vaikeisiin päätöksiin ja niiden toimeenpanoon.

Tavoitteita voidaan saavuttaa aidosti vain, jos päätösten tekijät luottavat toisiinsa. Luottamusta tarvitaan niin oman ryhmän sisällä kuin eri ryhmiin kuuluvien välillä. On myös tärkeää, että luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden välinen työnjako selkeää. Luottamushenkilöt tekevät päätökset niistä toimintalinjoista, joiden mukaan viranhaltijat toimivat.

Parhaimmillaan yhteistyö luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden välillä on aitoa vuorovaikutusta, jossa rehellisesti keskustellaan asioista. Päätöksentekijöiden ja kunnan viranhaltijoiden väliset yhteistyösuhteet ovat luottamuksen ja kunnan maineen kannalta ensiarvoisen tärkeitä.

Luottamushenkilöt joutuvat usein punnitsemaan oikeaa toimintatapaa erilaisten kunnassa vallitsevien arvojen ja ristipaineissa. Kyse on siitä, miten asiat tehdään ja minkälaiselta toiminta näyttää kuntalaisille ja muille yhteistyökumppaneille. Sen vuoksi vaikeat asiat on parasta itse tuoda esiin ajoissa yhteiseen keskusteluun

ja alttiiksi julkiselle arvioinnille. Kaikki epäasiallinen ja luottamusta heikentävä toiminta on kunnalla vahingollista.

Erityinen vastuu luottamuksellisen toiminnan vahvistamisesta on valtuuston ja hallituksen puheenjohtajilla ja kunnanjohtajalla. Kunnan johto voi omalla esimerkillään ja yhteisesti hyväksytyillä toimintaperiaatteilla edistää toiminnan avoimuutta ja kestävyyttä.

4.3 Luottamushenkilö toimii kuuntelijana ja päättäjänä

Luottamushenkilö on kuntalaisten edustaja ja yhteyshenkilö kuntalaisten ja valmistelijoiden välillä.

Luottamushenkilöiden kautta kuntalaiset vievät kokemuksiaan, näkemyksiään ja aloitteitaan eteenpäin.

Luottamushenkilöt kuuntelevat kuntalaisten kokemuksia ja näkemyksiä.

Heidän tehtävänä on myös muodostaa näkemys vaihtoehtoisista ratkaisuista ja välittää kuntalaisten näkemyksiä valmistelusta vastaaville henkilöille.

Kuntalaisten mielestä päätöksenteko voi joskus näyttää kaukaiselta, eikä luottamus luottamushenkilöitä kohtaan ole aina vahvaa.

Luottamuksen aikaansaaminen edellyttää

---

jatkuvaa vuorovaikutusta kuntalaisten kanssa. Pelkästään vaalien alla tapahtuva vuorovaikutus ei riitä.

Luottamustehtävien hoitaminen on muuttunut entistä vaativammaksi. Luottamushenkilöiden toimintaedellytyksiä täytyykin kehittää.

Luottamushenkilöt tarvitsevat aikaa tehtäviensä hoitamiseen, ja heillä täytyy olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja lisätä tietoja, joita päätöksiä tekemisessä tarvitaan. On tärkeää, että tulevaisuudessa kuntiin saadaan osaavia ja tehtäviensä hoitamiseen sitoutuneita luottamushenkilöitä.

Kunnilla on monenlaisia tapoja lisätä luottamushenkilöiden valmiutta toimia tehtävässään.

Luottamushenkilöt tarvitsevat hyvin suunniteltua koulutusta.

Hyvät tietotekniset välineet varmistavat tiedonsaannin ja vuorovaikutuksen.

Ennen varsinaisia päätöksiä luottamushenkilöille tulee eri tavoin välittää tietoja päätettävistä asioista.

Myös kokousten järjestelyissä ja ajankohdissa täytyy ottaa huomioon luottamushenkilöiden tarpeet.

- **Kuntalaiset pitävät kuntavaaleissa äänestämistä edelleen tärkeimpänä keinona vaikuttaa kuntansa asioihin.**
- **Pidemmällä tähtäimellä olisi harkittava sitä, että kunta- ja eduskuntavaalit järjestettäisiin aina yhdessä samana vuotena. Samaan aikaan järjestettävät vaalit voisivat lisätä äänestysaktiivisuutta.**
- **Parhaimmillaan yhteistyö luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden välillä on aitoa vuorovaikutusta, jossa rehellisesti keskustellaan asioista.**
- **On tärkeää, että tulevaisuudessa kuntiin saadaan osaavia ja tehtäviensä hoitamiseen sitoutuneita luottamushenkilöitä.**

5 Haasteena monipuolisten osallistumiskeinojen turvaaminen

Voidaanko suoran demokratian käyttämisellä lisätä kuntalaisten osallistumista?

Suorassa demokratiassa kansalaiset päättävät asioista suoraan, esimerkiksi kansanäänestyksillä.

Suoran demokratian kannattajat uskovat, että kansalaisilla on kykyä ja halua päättää monista asioista itsenäisesti ilman vaaleilla valittuja edustajia.

Edustuksellinen ja suora demokratia asetetaan usein vastakkain.

Todellisuudessa ne voivat tukea toisiaan.

Kummankaan ei tarvitse sulkea toista pois.

5.1 Tarvitaan lisää osallistumisen keinoja

Valtuuston tehtävänä on huolehtia kuntalaisten osallistumisen ja vaikuttamisen edistämisestä.

Valtuuston on hyvä laatia osallisuusohjelma tai kuntademokratiaohjelma, jossa sovitaan, millaisilla toimenpiteillä demokratiaa voidaan vahvistaa.

Demokratian periaatteisiin kuuluu, että ohjelma laaditaan tiiviissä yhteistyössä

kuntalaisten ja kansalaisjärjestöjen kanssa.

Edustuksellinen demokratia ei yksin riitä.

Tarvitaan luottamushenkilöiden ja kunnan virkamiesten ja kuntalaisten kohtaamista ja yhdessä tekemistä.

Tarvitaan myös internetin tarjoamia tapoja osallistua ja vaikuttaa.

Tämän kehityksen omaksuminen edellyttää luottamushenkilöiltä ja viranhaltijoilta vahvaa sitoutumista aitoon vuorovaikutukseen kuntalaisten kanssa.

Kuntalainen ei osallistu enää vain äänestämällä, vaan vuorovaikutuksen ja konkreettisen toiminnan kautta.

On tärkeää, että kuntalaisilla on käytettävissään vaikuttamisen keinoja, jotka hän itse kokee tärkeiksi. Näin saadaan kuntalaisten monipuolinen osaaminen ja kokemus koko kunnan käyttöön.

Erilaiset vaikuttamisen keinot lisäävät kuntalaisten halua vaikuttaa ja ottaa vastuuta paikallisista asioista. Kuntalaisen kannalta tärkeintä on kuitenkin tunne ja kokemus siitä, että häntä todella kuunnellaan.

Uudessa kuntalaissa on esimerkkiluettelo osallistumis- ja vaikuttamistavoista. Niitä ovat keskustelutilaisuudet ja kuulemistilaisuudet, joissa kuntalaiset voivat esittää mielipiteensä. Muita keinoja ovat esimerkiksi kuntalaisraadit ja asukkaiden mielipiteiden selvittäminen ennen päätöksentekoa. Hyvä keino voisi olla valita käyttäjien edustaja mukaan toimielimeen, joka vastaa jonkin palvelun järjestämisestä.

Kunnille on myös tarjolla erilaisia sähköisiä osallistumisen välineitä. Avoimuus ja ennakkoluulottomuus uusille osallistumisen kokeiluille on tärkeää. Uudet vaikuttamistavat innostavat kuntalaisia vaikuttamaan.

5.2 Kuntalaiset asiantuntijoina palvelujen kehittämisessä

Kuntalaiset ovat parhaita asiantuntijoita omien palvelujensa kehittämisessä. Heitä voidaan kutsua kokemusasiantuntijoiksi.

Kuntalaisten ja työntekijöiden yhteistyöllä saadaan aikaan palveluita, jotka vastaavat kuntalaisten tarpeita. Samalla kuntalaisten luottamus ja sitoutuminen lisääntyvät, kun heitä aidosti kuunnellaan ja he saavat vaikuttaa käyttämiinsä palveluihin.

Kuntalaisten osallistumista palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen voidaan lisätä muun muassa keräämällä asiakaspalautta ja järjestämällä erilaisia ideointitilaisuuksia.

Kuntalaisten osallistuminen palvelujen kehittämiseen tuottaa hyötyjä ja tehostaa toimintaa. Se vaatii kuitenkin uudenlaista näkökulmaa suunnitteluun ja sellaisten menetelmien kehittämistä, joissa kuntalaiset pääsevät aidosti osallistumaan.

Yhdessä tekeminen ja suunnittelemisen tuovat arvokkaita näkemyksiä niin päättäjille kuin viranhaltijoillekin. Sillä puolestaan on vaikutusta myös toiminnan tehokkuuteen ja taloudellisuuteen. On luultavaa, että myös kuntalaisten valitukset tehdyistä päätöksistä vähenevät.

Kuntien luottamushenkilöt ja viranhaltijat tarvitsevat koulutusta siihen, miten kuntalaisten osallistumista suunnitellaan ja toteutetaan. Kuntalaisten aito mukaan ottaminen

kunnan asioiden valmisteluun ja päätöksentekoon ovat osa johtamista. Johtajien on hyvä tiedostaa siitä saatavat hyödyt. Tavoitteena tulee olla, että tällainen toiminta on osa kunnan jokapäiväistä toimintaa.

5.3 Kansalaisjärjestöt kumppaneiksi kunnan kehittämiseen

Kunnissa toimii paljon järjestöjä, joissa tehdään myös vapaaehtoistyötä. Perinteisten järjestöjen rinnalle syntyy koko ajan erilaisia yhden asian liikkeitä. Niiden merkitys kasvaa entisestään, kun kuntien palveluja uudistetaan. Kunnissa on hyvä tunnistaa järjestöjen ja niissä toimivien kuntalaisten merkitys erityisesti asukkaiden hyvinvoinnin edistäjinä. Järjestöt tekevät usein työtä, joka ehkäisee tai ainakin vähentää raskaiden ja kalliiden palvelujen ja toimenpiteiden tarvetta.

Monet järjestöt tekevät työtä moniongelmaisten ja jo syrjäytyneiden henkilöiden hyväksi. Se on merkittävää työtä myös kunnan näkökulmasta. Siksi kuntien kannattaa ottaa asukkaat, järjestöt ja yhteisöt kumppaneiksi ja tukea niiden työtä.

- **Valtuuston on hyvä laatia osallisuusohjelma tai kuntademokratiaohjelma, jossa sovitaan, millaisilla toimenpiteillä demokratiaa voidaan vahvistaa.**
- **Kuntalaiset ovat parhaita asiantuntijoita omien palvelujensa kehittämisessä. Heitä voidaan kutsua kokemusasiantuntijoiksi. Kuntalaisten ja työntekijöiden yhteistyöllä saadaan aikaan palveluita, jotka vastaavat kuntalaisten tarpeita.**
- **Kunnissa on hyvä tunnistaa järjestöjen ja niissä toimivien kuntalaisten merkitys erityisesti asukkaiden hyvinvoinnin edistäjinä.**

---

6 Kuntademokratia kunnan yhtiöissä ja kuntaliitoksen jälkeen

Miten edustuksellinen demokratia toimii kunnan yhtiöissä ja kuntaliitoksen jälkeen isossa kunnassa?

6.1 Kuntademokratian toimittava myös kunnan yhtiöissä

Kunta voi järjestää palveluitaan myös erilaisten yhtiöiden kautta. Esimerkiksi energiayhtiö voi hoitaa kunnan sähkön tuotannon tai jätteiden kuljetusta varten on oma yhtiö. Tällaiset yhtiöt voivat olla yhden kunnan kokonaan omistamia tai naapurikuntien kanssa yhteisiä yhtiöitä. Myös näissä kunnallisissa yhtiöissä kuntademokratian täytyy toimia.

Kunnan täytyy huolehtia siitä, että luottamushenkilöt saavat riittävästi tietoa myös kunnan yhtiöiden toiminnasta. Kunnan luottamushenkilöiden on myös selkeästi ohjattava yhtiöiden toimintaa ja asetettava niiden toiminnalle tavoitteet.

Valtuustolla on merkittävä rooli siinä, miten kuntademokratia toimii kunnan yhtiöissä. Kunnan yhtiöiden toiminnasta on tarpeen käydä keskustelua kuntalaisten kanssa. Se lisää kuntalaisten mahdollisuutta vaikuttaa myös kunnan yhtiöiden toimintaan. Myös yhtiöissä järjestettäviä palveluja voidaan suunnitella ja kehittää yhdessä kuntalaisten ja palvelujen käyttäjien kanssa.

6.2 Kuntaliitoksissa tärkeää kehittää lähidemokratiaa

On todennäköistä, että tulevaisuudessa kuntia on vähemmän kuin nykyään ja ne ovat asukasluvultaan suurempia. Pienet kunnat liittyvät isoihin kuntiin tai muodostavat yhdessä muiden kuntien kanssa suurempia kuntia. Tässä muutoksessa suuri huoli on,

miten edustuksellinen demokratia toimii uudessa isossa kunnassa.

On tärkeää pitää huolta siitä, että muutosten myötä päätöksenteko ei etäänny liikaa kuntalaisista. Etääntymistä täytyy lieventää erilaisilla vuorovaikutustavoilla. Muutosten eri vaiheissa tulee antaa tietoa ja käydä vuoropuhelua päättäjien ja kuntalaisten kanssa. Se vähentää kuntalaisten huolenaiheita, jotka liittyvät usein lähimpään elinympäristöön ja siihen, miten turvataan palvelut lähellä omaa kotia.

Kuntalaisten osallistuminen jo uudistusten valmisteluvaiheessa lisää luottamusta päätöksentekoon ja laajentaa päättäjien tietämystä. Kuntalaiset ja paikalliset järjestöt voivat ilmaista näkemyksiään eri kanavien kautta, esimerkiksi työpajoissa, kansalaisraadeissa, sosiaalisessa mediassa ja kyselyissä. Kanavina voidaan käyttää myös esimerkiksi vanhus- ja vammaisneuvostoja sekä nuorisovaltuustoja.

Asukkaiden sekä eri asiakasryhmien tarpeiden, näkemysten ja kokemustiedon huomioon ottaminen on kansanvallan toteutumista.

Asukkaiden mielipiteiden kuuleminen edistää uudistuksen hyväksymistä kuntalaisten keskuudessa.

Kuntaliitostilanteissa on tärkeää kehittää lähidemokratiaa eli sitä, että kunnan eri osissa asuvien kuntalaisten vaikutusmahdollisuudet päätöksentekoon turvataan. Myös lähipalvelujen turvaaminen on tärkeää. Näin kuntalaiset ovat valmiita ottamaan vastuuta omasta elinympäristöstään.

Kunnan hallinto ja luottamushenkilöiden toiminta täytyy suunnitella paikallisiin olosuhteisiin sopiviksi. Erityisiä tarpeita demokratian kehittämiseen syntyy kuntaliitostilanteissa. Alueellisesti laajoihin kuntiin voidaan perustaa esimerkiksi alueellisia lautakuntia tai johtokuntia. Niille pitää varata mahdollisuus lausunnon antamiseen esimerkiksi asioissa, jotka koskevat alueelle tärkeitä asioita ja palveluja. Kunnanvaltuusto voi myös antaa päätösvaltaa alueellisille toimielimille.

Keskustelutilaisuudet ja hyvä tiedottaminen kunnan toiminnasta voivat olla tehokkaampia tapoja lisätä asukkaiden osallistumista ja vaikuttamista kuin virallisten toimielinten asettaminen. Asukkaiden mielipiteiden selvittäminen ennen omaa aluetta koskevaa päätöksentekoa edistää demokratian toteutumista.

Kunta voi kehittää keinoja, joilla se voi tukea asukkaiden ja järjestöjen oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua.

- **Kuntademokratian on toimittava myös kunnallisissa yhtiöissä.**
- **On todennäköistä, että tulevaisuudessa kuntia on vähemmän kuin nykyään ja ne ovat asukasluvultaan suurempia.**

- **Kuntaliitostilanteissa on tärkeää kehittää lähidemokratiaa eli sitä, että kunnan eri osissa asuvien kuntalaisten vaikutusmahdollisuudet päätöksentekoon turvataan. Myös lähipalvelujen turvaaminen on tärkeää.**
- **Asukkaiden mielipiteiden selvittäminen ennen omaa aluetta koskevaa päätöksentekoa edistää demokratian toteutumista.**

7 Viestintä ja avoin tieto ovat edellytyksiä osallistumiselle

Miten viesti perille kunnissa?

7.1 Viestinnän selkeäkielisyys helpottaa asiointia

Hyvä ja selkeä viestintä luo edellytykset osallistumiselle ja vaikuttamiselle.

Oleellinen osa hyvää viestintää on avoimen valmistelun ottaminen osaksi jokapäiväistä toimintaa.

Kunnan tulee viestiä toiminnasta sekä siitä, miten valmisteluun ja päätöksentekoon voi vaikuttaa.

Kunnan tulee viestiä myös siitä, miten kuntalaisten osallistuminen on vaikuttanut päätöksentekoon.

Verkkoviestinnän, internetin, merkitys viestinnässä ja vuorovaikutuksessa on kasvanut. Keskeiset kunnan toimintaa ja palveluja koskevat tiedot julkaistaan yleisessä tietoverkossa. Valtuuston, hallituksen ja lautakuntien kokousten esityslistat ovat nähtävistä kuntien verkkosivuilla. Näin kuntalaisilla on mahdollisuus saada tieto

asioista, jotka tulevat päätettäviksi.

Merkittävistä valmisteltavista asioista on hyvä laatia ymmärrettäviä ja havainnollisia esitteitä ja nettisivuja, joilla voidaan käyttää myös kuvia, karttoja ja videoita.

Internet ja sosiaalinen media ovat muokanneet vuorovaikutusta ja viestintää kunnassa.

Luottamushenkilöt, virkamiehet ja kuntalaiset ovat kaikki samaan aikaan viestin välittäjiä ja myös viestin saajia.

Keskusteluja käydään ja kokemuksia jaetaan useiden eri kanavien kautta ja viestit leviävät laajasti.

Suuri määrä tietoa on koko ajan saatavilla.

Sähköisestä osallistumisesta ja jonkin asian kannattamisesta sosiaalisessa mediassa

voi kuitenkin syntyä mielikuva,

joka ei välttämättä johda todellisiin vaikutuksiin.

Suoran osallistumisen keinoja ja perinteisiä viestintävälineitä ei ole syytä unohtaa.

Kunnan on hyvä varautua kohtaamaan kuntalaiset ja erilaiset yhteistyökumppanit sosiaalisen median kautta.

Luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden mukana olo sosiaalisessa mediassa edistää koko kunnan viestintää ja vuorovaikutusta kuntalaisten kanssa.

Viestinnän selkeäkielisyys helpottaa asiointia ja vuorovaikutusta eri kuntalaisryhmien kanssa.

7.2 Avoin tieto luo uudenlaista demokratiaa

Se että kunnissa tuotettu tieto on avoimesti saatavissa, luo luottamusta hallintoon ja vahvistaa demokratiaa.

Avoin tieto vahvistaa myös tiedotusvälineiden mahdollisuuksia arvioida kunnan toimintaa.

Avoin tieto ei vahvista demokratiaa kuitenkaan itsestään, vaan samalla tarvitaan sellaisten osallistumiskeinojen kehittämistä, joiden avulla avointa tietoa voidaan hyödyntää.

Kunnan viestinnän tulisi olla saavutettavaa. Tämä tarkoittaa sitä, että viestintä on sisällöltään ymmärrettävää, ulkoasultaan selkeää, helppokäyttöistä ja helposti saatavilla. Saavutettavan viestinnän edellytyksenä on muun muassa se, että käytettävä kieli on selkeää ja verkkosivuja voidaan

katsella erilaisten apuvälineiden avulla.

Internet mahdollistaa osallistumisen ja vaikuttamisen myös erityisryhmille, joiden voi olla vaikea päästä tiedon äärelle perinteisin keinoin.

Verkossa tieto voidaan tuoda erityisryhmille hyvin edullisesti ja yksinkertaisella tavalla, esimerkiksi selkokielellä.

Myös muut käyttäjät kokevat erityisryhmille tehdyt ratkaisut helppokäyttöisiksi ja miellyttäviksi.

- **Viestinnän selkeäkielisyys helpottaa asiointia ja vuorovaikutusta eri kuntalaisryhmien kanssa.**
- **Se että kunnissa tuotettu tieto on avoimesti saatavissa, luo luottamusta hallintoon ja vahvistaa demokratiaa.**
- **Kunnan viestinnän tulisi olla saavutettavaa. Tämä tarkoittaa sitä, että viestintä on sisällöltään ymmärrettävää, ulkoasultaan selkeää, helppokäyttöistä ja helposti saatavilla.**
- **Verkossa tieto voidaan tuoda erityisryhmille hyvin edullisesti ja yksinkertaisella tavalla.**

8 Eri-ikäiset kuntalaiset rikastuttavat kuntayhteisön toimintaa

Miten kasvatamme lapsista ja nuorista aktiivisia kuntalaisia?

8.1 Aktiivinen kuntalaisuus syntyy jo koulussa

Koululla on erityisen suuri merkitys kasvattaa lapsista vastuullisia, yhteiskunnassa toimivia kansalaisia. Perusopetuksessa tuetaan oppilaiden kasvua ihmisyyteen, vastuulliseen yhteiskunnan jäsenyyteen ja kunnan toiminnan ymmärtämiseen. Opetuksessa vahvistetaan niitä valmiuksia, joita jokainen tarvitsee, jotta voi toimia aktiivisena kansalaisena yhteiskunnassa.

Tärkeimpiä aktiivisen kuntalaisen perustaitoja ovat kyky hankkia ja soveltaa tietoja, itsenäinen ajattelu sekä kyky ratkaista ongelmia luovasti. Aktiivinen kuntalainen tarvitsee hyvää yhteistyökykyä ja viestintätaitoja. Jo koulutyössä on tärkeää antaa oppilaille kokemuksia yhteistyöstä, osallistumisesta

ja demokraattisesta toiminnasta. Lasten ja nuorten on tärkeää saada riittävät valmiudet toimia aktiivisena kansalaisena. Koti, koulu, harrastukset ja turvallinen ystäväpiiri ovat tässä avainasemassa.

8.2 Eri-ikäiset kuntalaiset haluavat vaikuttaa omaan elämänlaatuunsa

Eri elämäntilanteissa ja elämän eri vaiheissa olevat kuntalaiset asettavat kasvavia vaatimuksia kunnille. Erityisen vahvasti kuntalaisten mielenkiinto kohdistuu oman elämänlaadun ja asuinympäristön kehittämiseen.

Nuorten vaikuttamismahdollisuuksia on tarpeen vahvistaa. Nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä on tulossa kuntiin pakolliseksi. Nuorisovaltuustolle on annettava mahdollisuus

---

vaikuttaa koko kunnan toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan.

Kansanäänestysaloitteen tekemisen ikäraja alenee 15 vuoteen.

Näin voidaan parantaa nuorten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa heitä itseään ja lähiympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

Ikääntyvien kuntalaisten osallisuutta kehitetään siten, että heillä on mahdollisuus vaikuttaa omiin elinolosuhteisiinsa ja niitä koskeviin päätöksiin.

Kunnissa tulee olla vanhusneuvosto ja vammaisneuvosto.

Näin varmistetaan näiden ryhmien mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa.

Näille neuvostoille annetaan mahdollisuus koko kunnan toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan.

Tämä koskee ennen muuta asioita, joilla on merkitystä vanhusten ja vammaisten henkilöiden hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta.

8.3 Erilaiset kuntalaisryhmät rikastuttavat päätöksentekoa

Olemme kaikki yhdenvertaisia sukupuolesta, iästä, kielitaustasta, uskonnosta, kansallisuudesta, vammaisuudesta, seksuaalisesta suuntautuneisuudesta tai arvomaailmasta riippumatta.

Tästä monimuotoisuudesta on tullut entistä tärkeämpi arvo yhteiskunnassa. Kunta voi suoraan vaikuttaa siihen, että monimuotoisuutta ja tasa-arvoa edistävät päätökset näkyvät ihmisten arkipäivässä.

Eri kuntalaisryhmien osallistuminen rikastaa kunnan asioiden valmistelua ja päätöksentekoa. Kansalaisjärjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö tavoittaa laajasti erilaiset kuntalaiset.

Eri väestöryhmien välisiin suhteisiin voidaan vaikuttaa monikulttuurisuudella eli hyväksymällä näkyvästi erilaisuus. Tämä vähentää ennakkoluuloja ja luo mahdollisuuksia eri väestöryhmien luontevalle kanssakäymiselle.

Monissa kunnissa on perustettu vaikuttamisen ja osallistumisen kanaviksi neuvoa-antavia monikulttuurisuustoimikuntia tai -neuvottelukuntia.

Kunnat ovat hyvin onnistuneet tarjoamaan tasa-arvoisia mahdollisuuksia osallistumiseen miehille ja naisille, tytöille ja pojille. Se on vaikuttanut siihen, että kansainvälisesti verrattuna tasa-arvo on Suomessa pitkällä. On tärkeää huomioida naisten ja miesten tasapuolinen edustus kunnallisissa toimielimissä. Kuntien palvelut, esimerkiksi hyvin toimiva varhaiskasvatus, koulutus ja terveydenhuolto,

ovat naisten ja miesten tasa-arvon perusta.

8.4 Monilukutaito – taito ymmärtää ja tuottaa tietoa eri tavoin

Perinteisen lukutaidon ohessa tarvitaan kattavia medialukutaitoja eli laajempia luku- ja kirjoitustaitoja, jotta kuntalaisilla on mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa häntä koskeviin asioihin kunnassa. Tarvitaan monilukutaitoa. Sillä tarkoitetaan taitoa ymmärtää, tuottaa ja esittää tietoa eri tavoin ja erilaisilla välineillä.

Kunnan sivistyspalvelut ovat keskeisiä mediakasvattajia ja yhteiskunnassa tarvittavien perustaitojen ylläpitäjiä. Medialukutaito ei ole tärkeää vain lapsille ja nuorille.

Kuntalaisille on tarjottava uusia perustaitoja ja valmiuksia iästä riippumatta. Esimerkiksi kirjastot ovat jo vuosia huolehtineet kansalaisten mediataitojen opetuksesta. Samoin kansalaisopistojen opetukseen on sisältynyt erityisesti iäkkäämpien kuntalaisten tieto- ja viestintätekniisiä perustaitoja.

- **Koululla on erityisen suuri merkitys kasvattaa lapsista vastuullisia, yhteiskunnassa toimivia kansalaisia.**
- **Nuorisovaltuustolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa koko kunnan toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan.**
- **Eri kuntalaisryhmien osallistuminen rikastaa kunnan asioiden valmistelua ja päätöksentekoa.**

9 Lopuksi

Kuntaliitto haastaa valtion toimijat, tutkijat ja kansalaiset sekä kansalaisjärjestöt mukaan demokratian kehittämiseen. Tavoitteena ja tehtävänä on edistää eri keinoin kuntademokratian vahvistumista. Kuntaliitto kehittää erilaisia yhteistyömuotoja, joissa voidaan esitellä hyviä toimintatapoja ja oppia toisiltaan. Näin on mahdollista myös edistää tämän demokratia-asiakirjan linjauksia.

Kuntaliitto haluaa olla vahvasti mukana lisäämässä kuntien luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden

osaamista demokratian keinoista ja menetelmistä. Kerromme aktiivisesti kuntademokratian kehittämisen uusista menetelmistä sekä ylläpidämme kuntademokratiatiedon keskusta verkossa, osoitteessa www.kunnat.net.

Juhlimme vuonna 2015 kunnallisen itsehallinnon 150-vuotista taivalta. Suomen Kuntaliitto haluaa tämän asiakirjan myötä rakentaa elävän itsehallinnon tulevaisuutta ja vahvistaa entistä monimuotoisempaa kuntademokratiaa.

Kuntalaisten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa yhteisiin asioihin kotikunnassaan

Äänestäminen

Tärkein osallistumisen ja vaikuttamisen keino on äänestää kuntavaaleissa.

Olisi myös hyvä, jos kuntalaiset nykyistä laajemmin ja rohkeammin ryhtyisivät ehdokkaiksi kuntavaaleissa.

Suorat yhteydenotot

Hyvä vaikuttamisen keino on ottaa suoraan yhteyttä kunnanvaltuutettuun, kunnanhallituksen tai lautakunnan jäseneseen.

Keskustelu- ja kuulemistilaisuudet

Uudessa kuntalaissa on esimerkkiluettelo osallistumis- ja vaikuttamistavoista.

Niitä ovat keskustelutilaisuudet ja kuulemistilaisuudet, joissa kuntalaiset voivat esittää mielipiteensä.

Muita keinoja ovat esimerkiksi kuntalaisraadit ja asukkaiden mielipiteiden selvittäminen ennen päätöksentekoa.

Eräs keino voisi olla valita käyttäjien edustaja mukaan toimieliimeen, joka vastaa jonkin palvelun järjestämisestä.

Yhteistyö kansalaisjärjestöjen kanssa

Kunnissa on hyvä tunnistaa kansalaisjärjestöjen ja niissä toimivien kuntalaisten merkitys erityisesti asukkaiden hyvinvoinnin edistäjinä.

Siksi kansalaisjärjestöt on hyvä ottaa kumppaneiksi kunnan kehittämiseen.

Kansanäänestykset

Suurissa kunnan kehittämistä koskevissa asioissa neuvoo antavan kansanäänestyksen käyttöä tulisi nykyistä laajemmin harkita.

Asiakaspalaute

Kuntalaisten osallistumista palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen voidaan lisätä myös keräämällä asiakaspalautetta ja järjestämällä erilaisia ideointitilaisuuksia.

Kuntademokratiaohjelma

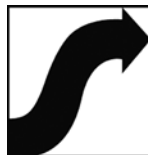
Valtuuston on hyvä laatia osallisuusohjelma tai kuntademokratiaohjelma, jossa sovitaan, millaisilla toimenpiteillä demokratiaa voidaan vahvistaa.

Erilaiset vaikuttamisen keinot lisäävät kuntalaisten halua vaikuttaa ja ottaa vastuuta paikallisista asioista. Kuntalaisen kannalta tärkeintä on kuitenkin tunne ja kokemus siitä, että häntä todella kuunnellaan.

.....

Suomen Kuntaliitto
Toinen linja 14, 00530 Helsinki
Puh. 09 7711, faksi 09 771 2291
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi
www.kunnat.net

Selkokeskus
Viljatie 4 A, 00700 Helsinki
Puh. 09 3480 9240
selkokeskus@kvl.fi
www.selkokeskus.fi

Helsinki 2015